

УДК [004.738.5:
376-056.2]:7.012

DOI:10.30857/2617-
0272.2023.2.23.

¹ЯКОВЕЦЬ І. О., ²ЧЕПЕЛЮК О. В., ¹ЛУГОВСЬКИЙ О. Ф., ¹ЧУГАЙ Н. М.
¹Черкаський державний технологічний університет, Черкаси, Україна
²Херсонський національний технічний університет, Хмельницький, Україна

ВІЗУАЛЬНО-ІНФОРМАЦІЙНІ КОМУНІКАЦІЇ ІНКЛЮЗИВНОГО СЕРЕДОВИЩА: ДИЗАЙН-ОСВІТНІЙ НАРАТИВ

Мета: дослідження чинників, що впливають на формування візуально-інформаційних комунікацій інклюзивного середовища та визначення ролі дизайн-освіти у цих процесах.

Методологія. Для досягнення поставленої мети в процесі наукового дослідження було використано системний підхід. Це дозволило розглянути динамічні трансформації візуально-інформаційних комунікацій як цілісне явище, яке формує поле для комунікації із середовищем та людиною і має здатність до адаптації. У цьому дослідженні адаптація пов'язана із формуванням інклюзивного середовища. При розгляді прикладів практичної діяльності використано аналітичний метод, а також методи образно-стилістичного та порівняльного аналізу.

Результати. Показано, які механізми залучаються при запровадженні змін візуально-інформаційного середовища та із чим ці процеси пов'язано. Масштабність таких змін визначається державною політикою на основі формування курсу ідеологічного, культурного виховання суспільства готового до сприйняття візуальних установок та здатного сприймати об'єкти предметно-просторового середовища як візуальний текст. Констатується, що назріла необхідність формування дизайну інтернаціональної знакової мови для встановлення комунікації «людина-середовище» в інклюзивному просторі. Вирішувати нові виклики повинен дизайнер, здатний розрізняти візуально значимі форми, та свідомий до того, що вся його діяльність – своєрідна візуалізація. Тому ще на етапі підготовки у дизайн-освітніх закладах у нього мають сформуватися візуальні установки і візуальні цінності. Як це реалізується на практиці показано на студентських роботах студентів-дизайнерів Черкаського державного технологічного університету, Херсонського національного технічного університету та Краківської академії образотворчих мистецтв ім. Яна Матейка (Польща).

Наукова новизна. Проведено мистецтвознавчий аналіз творів, присвячених візуально-інформаційній комунікації в інклюзивному середовищі. Для аналізу практичних напрацювань у сфері візуально-інформаційних комунікацій інклюзивного середовища розглянуто роботи представників вітчизняного дизайн-освітнього простору та колег однієї із країн Європейського Союзу, а саме Польщі.

Практична значущість. Дослідження розкривають дизайнерські підходи для вирішення художньо-образних завдань при проектуванні систем візуально-інформаційних комунікацій в інклюзивному середовищі із врахуванням ергономічних складових та формуванням певних естетичних характеристик об'єктів проектного пошуку.

Ключові слова: візуальні комунікації; візуально-інформаційні комунікації; інклюзивне середовище; дизайн-освіта; предметно-просторове середовище.

Вступ. Досягнення науки і техніки початку XXI ст. призвели до комп'ютеризації інформаційного простору та комунікацій, що впливає на свідомість і спосіб життя сучасної людини. Висока швидкість оновлення інформації, величезна кількість джерел інформації викликають порушення цілісності сприйняття оточуючого середовища. Тому виникає необхідність загального переосмислення

проблем візуалізації та комунікації, і це стає складними теоретичними та практичними пошуками теперішнього часу. Широкий спектр інформаційних, рекламних та навігаційних дизайн-об'єктів, які неможливо адаптувати до сучасних викликів поступаються новим, що формують предметно-просторове середовище із врахуванням концепції безбар'єрності. Відбуваються

взаємопов'язані процеси суспільного розвитку і переосмислення традиційних смислових і художньо-візуальних структур комунікації.

Тому, це є викликом для фахівців у галузі дизайну та дизайн-освіти, бо їх знання і підготовка мають забезпечити здатність розрізняти візуально значимі форми та форми, що не виконують ні функціональне ні художньо-естетичне навантаження. На дизайн-освітні осередки покладається місія підготовки фахівців, здатних візуально упорядкувати світ і вносити вклад у детермінацію візуального шуму і хаосу в інклюзивному предметно-просторовому середовищі.

Аналіз попередніх досліджень. Американським дослідником Г. Джейнсоном [10] проаналізовано візуальні комунікації у повсякденному житті та з'ясовано, що процес передачі інформації поєднує певні фактори, зокрема: відправник, отримувач та середовище у якому відбувається передача. У свою чергу, М. Келлі [11] був проведений аналіз візуальної культури, що сприяє розвитку здібностей у сприйнятті візуальних образів, вміння аналізувати їх, оцінити, інтерпретувати, уявляти, створювати на цій основі художні образи. Питанням гармонізації взаємодії інформаційного повідомлення між людиною та міським середовищем на прикладі проектування динамічних візуальних комунікацій на транспортних зупинках присвячені дослідження Н.Склярєнко та М. Колосніченко [9]. Прийоми і практики модифікацій інформаційних носіїв та їх вплив на перетворення міського середовища розглядали науковці Н. Бабій та С. Чучук [2]. Вивченню аспектів впливу кольору на реципієнта як одному із ефективних методів маніпулятивних технологій у дизайні реклами, у яких колір виступає як стимул, котрий викликає бажану реакцію присвячений науковий доробок Т. Прокопович [8]. Дослідженню дизайну інформаційної системи в інклюзивних освітніх закладах присвячені наукові розвідки Л. Гнатюк та А. Кочка [3].

Постановка завдання. Найголовнішим питанням в епоху розвинутого інформаційного суспільства розглядається максимально ефективна передача даних до реципієнта. Отримувач інформації може бути не тільки вибагливим, але ще й належати до вразливих груп суспільства, для яких питання доступу до інформаційного поля стає визначальним при реалізації своїх громадянських прав і свобод. За таких умов підготовка фахівців, що будуть реформувати візуально-інформаційне середовище із врахуванням сучасних викликів набуває особливого значення. Тому у цій публікації проводиться мистецтвознавчий аналіз напрацювань у цьому напрямі студентами вітчизняних та зарубіжних дизайн-освітніх осередків.

Результати дослідження та їх обговорення. Глобальний характер змін візуально-інформаційного середовища, зазвичай, здійснюється на державно-політичній основі. Метою таких змін є підпорядкування засобів передачі інформації задекларованому курсу ідеологічного, культурного виховання, щоб у такий спосіб сформувати бажаний образ, котрий відображав би головні положення визначеної ідеології. Так, наприклад, зміни у візуально-комунікативній галузі міст, які відбуваються у результаті процесів урбанізації, зумовлюються необхідністю швидкого і високоякісного облаштування та адаптації міських територій, організації простору в умовах, коли відбувається різке зростання приросту населення. В таких умовах модифікація інформаційного простору міста має відбуватися завдяки науково-технічному прогресу, опираючись на продумані матеріально-технічні, технологічні реформи, що спрямовані на оптимізацію трудомістких, фінансово- і часозатратних аспектів у процесі виробництва. Під впливом соціально-економічних чинників темпи змін в організації візуального поля міст можуть суттєво змінюватися: рівень фінансування, спонсорування і капіталовкладення відіграють визначальну роль як у активізації, так і у

сповільненні, збагаченні чи обмеженні цих процесів [2]. Разом із тим, якщо повернутися до теми впровадження ідеологічних підходів в глобальному вимірі, усі зацікавлені сторони мають підпорядковувати свої зусилля в організації візуально-інформаційного середовища нормативним документам у галузі будівництва, промисловості, будівельних матеріалів. Особливо, коли це стосується створення «безбар'єрного середовища», бо, як декларується у владних інституціях, це є суспільним благом і тісно пов'язане із соціальним та економічним розвитком країни в цілому [1].

Впровадження правил, передбачених нормативними документами, наприклад, ДБН В.2.2-40:2018 [4], вимагає не лише копійки роботи, але ще й творчого підходу, щоб типові рішення, наприклад, облаштування будівель та споруд під потреби людей з інвалідністю, відповідали концепції універсального дизайну та її застосуванню в навколишньому середовищі, засобах комунікації та інформації, транспорті тощо. Так, впровадження принципів універсального дизайну призведе до перетворення предметно-просторового середовища на основі його гармонізації через розкриття ергономічних складових та формування певних естетичних характеристик об'єктів проєктного пошуку.

Повертаючись до теми нашого дослідження, слід відмітити, що органічною частиною еволюції дизайну предметно-просторового середовища стає комунікаційний дизайн, що пов'язаний із вибором шляхів творчого відновлення програми формування нових засобів інформаційної системи з урахуванням вимог людей із особливими потребами. Так відбувається усвідомлення нової мети дизайну інформаційно-комунікативних систем, що відповідає духу часу, адже дизайн-проєктування повинно бути орієнтоване на формування ефективних комунікацій, враховуючи вимоги людей із вадами здоров'я. Тому, як приклад, уже сьогодні розвиток простору будівель підпорядковується застосуванню комунікативних знаків,

що враховують потреби людей з вадами зору, слуху і людей на візках та визначення їх свідомого застосування для транслювання інформації певного характеру. Можна констатувати, що назріла необхідність формування дизайну інтернаціональної знакової мови для встановлення комунікації «людина-середовище» [6].

Очевидно, що вирішення таких завдань під силу фахівцям, що мають відповідну підготовку і знання про візуалізацію, візуальну комунікацію й орієнтацію, про візуальні форми і структури, що реалізуються при проєктуванні різних об'єктів і систем. Враховуючи, що візуальна орієнтація покладена в основу багатьох сучасних концепцій дизайну (інклюзивного зокрема), то, відповідно, слід відзначити, що інтеграція візуальної свідомості і діяльності проєктування, що відбувається в дизайні, має для нього визначальну роль, бо кінцевий продукт створюється для людини, що володіє візуальною установкою, тож здатна сприймати об'єкти, як візуальний текст. Формування предметного середовища, як візуального тексту спричиняє поглиблення ціннісного відношення до нього усього соціального середовища, тому дизайнер повинен вміти розрізняти візуально значимі форми а для цього ще на етапі навчальної підготовки у нього необхідно сформувати візуальні установки і візуальні цінності. Висококваліфікований дизайнер усвідомлює, що вся його діяльність – своєрідна візуалізація, тобто процес візуального упорядкування світу і боротьби із візуальним шумом і хаосом. І що керуватися у своїй практичній діяльності він має наступним:

- уникати поділу при проєктуванні об'єктів на художні роботи і просто функціональні;
- намагатися, щоб кожен практичний результат (просто функціональна робота) мав також художню цінність;
- не допускати розриву між емоційною творчою працею (художній експеримент) та інтелектуальним підходом

(функціональна робота) у рішенні поставленої задачі тощо.

Як вказані підходи реалізуються на практиці при створенні безбар'єрного середовища для маломобільних груп можна проілюструвати роботами студентів промислового, графічного дизайну та дизайну одягу (взуття) кафедр дизайну Черкаського державного технологічного університету (ЧДТУ), Херсонського національного технічного університету (ХНТУ) та Краківської академії образотворчих мистецтв ім. Яна Матейка.

Так, тема комунікації та соціалізації особливих дітей, що є вкрай необхідною складовою сучасного суспільства, розглядається О. Книгою у кваліфікаційній роботі магістра «Дизайн костюма як засіб самопрезентації та соціальної адаптації особливих дітей». Концепція проєкту полягає у поєднанні культури, історії, фешн та інклюзивного простору; формуванні умов соціалізації та розвитку особливих дітей шляхом створення вбрання, комунікації з ними та залучення до комунікації із іншими. Відповідно до зазначеної концепції розроблено дизайн колекції одягу «Born to be» (рис. 1) із використанням символіки Херсонської області «Скіфське Сонце», яка вже стала фірмовим знаком міста.

Крім того, загально відомо, що часто особливих дітей називають «дітьми сонця» через їх позитивний настрій та дитячу наївність, оптимізм, що не проходять з роками. Таке перехрещення значень – «діти сонця» та «край сонця» автору цієї роботи та її керівнику здалося дуже вдалим для побудови концепції, що має об'єднати і культуру, і традиції, і зв'язок з предками, що так необхідні для розвитку як регіону у цілому, так і кожній особливій дитині зокрема.

При розробці проєкту враховувалося те, що мода – дуже чутливий інструмент всіх соціальних змін і разом із тим – це явище психологічного плану. Особливі діти унікальні в своїй природі, тому до них потрібний індивідуальний підхід, як у створенні одягу, так і в спілкуванні. Зважаючи на це,

було проведено декілька заходів із залученням дітей з інвалідністю, в яких вони змогли взяти участь, показати себе та заявити, що особливі діти можуть бути моделями, працювати у сфері фешн індустрії на рівні з іншими. Модна індустрія з її всеохоплюючою популярністю може підготувати суспільство до здорової інтеграції в нього особливих людей, а останнім, у свою чергу, відкрити горизонти до підвищення самооцінки, до реалізації творчих здібностей та до спроб художньої гармонізації зовнішності до канонів краси, що діють в даний час.

В наступній роботі, що пропонується до розгляду, «Дизайн-проєкт із розробки інтерфейсу мобільного додатку для орієнтації в просторі комплексних будівель» (рис. 2), В. Кривоносом запропонована ідея застосування сучасних технологій, що дають широкі можливості для покращення системи навігації у приміщеннях, де це не продумувалось із самого початку.

Особливо це актуально для будівель навчальних закладів, що зводились ще у минулому столітті. Часто в таких будівлях система позначок та вказівників взагалі відсутня. Це суттєво ускладнює задачу пошуку потрібної аудиторії чи кабінету особливо для тих, хто заходить туди вперше або має певні обмеження у мобільності. Тому і було прийнято рішення розробити концептуальну версію візуально-інформаційного вирішення навігаційного застосування для смартфонів, які є зараз у розпорядженні кожної людини в урбанізованому соціумі. У електронного додатку є також додаткові переваги в тому, що людина може заздалегідь ознайомитись із маршрутом до потрібного корпусу та аудиторії на визначеному поверсі комплексних будівель. Подібний варіант допоможе зекономити значну кількість сил та часу для людини, а також має на меті допомогти мінімізувати стрес, який виникає внаслідок того, що студент загубивсь, не може довго знайти потрібну аудиторію тощо.

Рис. 1. Колекція одягу для особливих дітей «Born to be». Автор: О. Книга. Керівник: доцент М. Артеменко. ХНТУ, 2022

Рис. 2. Дизайн проект із розробки інтерфейсу мобільного додатку для орієнтації в просторі комплексних будівель. Автор: В. Кривонос. Керівник: Н. Чугай. ЧДТУ, 2022

Рис. 3. Дизайн-проект системи засобів навігації та орієнтування у закладах освіти для осіб з порушенням зору [5]. Автор: А. Просяннікова. Керівник: Н. Чугай. Консультант: Р. Савісько. ЧДТУ, 2021

Наступна робота «Дизайн-проект системи засобів навігації та орієнтування у закладах освіти для осіб з порушенням зору» (рис. 3) була представлена студенткою

А. Просянніковою на міжнародній виставці-конкурсі ідей/проектів/макетів для осіб з особливими освітніми потребами «Інклюзія: Дизайн Ідей», що відбулася наприкінці

2021 року у Черкаському обласному художньому музеї [7]. Авторка дизайн-проєкту запропонувала систему засобів навігації та орієнтування у закладах освіти для осіб з порушенням зору. Система універсальних покажчиків забезпечує вільне та комфортне орієнтування у школі. Біля входу до кожного приміщення (об'єкту) школи (клас, їдальня, гардероб) є інформаційні таблички виконані із дотриманням нормативних вимог щодо візуального та тактильного сприйняття. Крім того, в системі використовується, тактильне покриття, яке завдяки рельєфному малюнку (перила, підлога) вказує напрямок руху або його зміну.

При розробці проєкту враховано, що комунікації для людей із вадами зору, називають альтернативними і можуть поєднувати у собі візуальні та тактильні методи передачі інформації. Загалом, система візуальної комунікації надає навчальному закладу специфічний колорит, а також підготовлює учнів до сприйняття інших систем зорової інформації. На початковому етапі діти дошкільного віку мають мінімальний досвід та мовний рівень, тому тут головне – простота та інтуїтивність дизайну інформаційно-знакової системи [3].

Повертаючись до згаданої вище виставки-конкурсу, звернемо увагу на рис. 4, де подано проєкт «Серія плакатів «Жестова мова»». Серію плакатів розроблено студентами Д. Дихно, В. Столяренко та О. Поліщук з метою візуалізації слів мовою жестів, для привернення уваги засобами графічного дизайну до проблем людей з порушеннями слуху та налагодження комунікації між цими людьми і соціумом. Представлені плакати можна використовувати і як інструкцію до вивчення слів мовою жестів, оскільки містять, крім фотозображення, ще й векторну графіку, яка показує напрямок руху рук та зміну їх положення. Для візуалізації було обрано наступні слова: добро, весна, вірити, мріяти, майбутнє, життя, підтримувати, поважати, захищати, рівний, чесний, розумний та інші. Всі вони є позитивними і вселяють

надію, а тому потребують відповідного відображення. Відтак, для передачі емоційного заряду цих слів було обрано яскраве тло та додаткові лінійні елементи, виконані векторною графікою. Текстова ж наповнення виконано каліграфією *брашпеном*, що також відповідає загальній атмосфері проєкту.

Слоганом наступної роботи «Дизайн-проєкт серії листівок, адаптований до людей з вадами зору» автора Д. Дихно (рис. 5) стала фраза – «Відчути очима, побачити руками», що є своєрідною метафорою і в той же час має прямий сенс. Мета проєкту – привернення уваги засобами графічного дизайну до проблем людей з порушеннями зору і нівелювання різниці між ними та звичайними користувачами у процесі сприйняття інформації. Відтак, створена серія листівок підходить і для користувачів, які не мають вад зору. Але, разом з тим, листівка повинна виконувати свою функцію – в даній серії це вітання, подарунок з нагоди або без такої для покращення настрою. Тому і було обрано тему, яка буде знайома і зрозуміла усім – «Прості істини», що одночасно є назвою серії. Під цією темою розкриваються прості поняття – дружби, любові, доброти, ставлення до життєвих ситуацій та інше. Для цього обрано цитати таких письменників як Клайв Стейплз Льюїс та Антуан де Сент Екзюпері, а також власні, відповідно до теми.

Листівки складаються з ілюстративної частини, що представлена і в кольорі, і в тактильному/об'ємному варіанті; текстової частини, що складається зі звичайного набірної шрифту та його відповідника – шрифту Брайля. Так, для доповнення цитат створено ілюстрації, що розкривають зміст, пояснюють вирішення проблеми, або візуально описують сенс, який закладено у листівці. Для цього використано образи людей, тварин, явищ природи, речей домашнього вжитку. Зображення є простими, але зрозумілими.

Іноземними учасниками уже згаданої вище міжнародної виставки-конкурсу стали польські студенти Краківської академії образотворчих мистецтв ім. Яна Матейка

(Akademia Sztuk Pięknych im. Jana Matejki w Krakowie). Із представлених польською академією робіт в межах цього дослідження

вважаємо за необхідне розглянути кілька. На рис. 6 подано проєкт «GID – Система підтримки навігації».

Рис. 4. Проєкт «Серія плакатів «Жестова мова» [5]. Автори: Д. Дихно, В. Столяренко, О. Поліщук. Керівники: О. Галицька, І. Журба, О. Котик, Л. Грицик. ЧДТУ, 2019

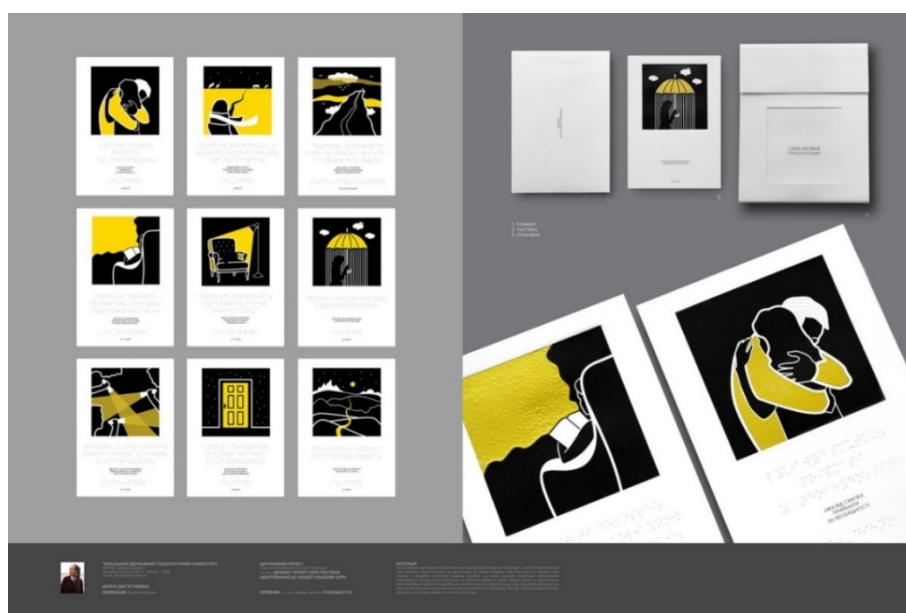

Рис. 5. Дизайн-проєкт серії листівок, адаптований до людей з вадами зору [5]. Автор: Д. Дихно. Керівник: О. Галицька. ЧДТУ, 2018

Проєкт створений для людей з вадами зору, щоб допомогти їм орієнтуватися в громадському просторі. Система дозволяє, серед іншого, точно визначити розташування кабінетів в державних установах, розробляти маршрути для проїзду між цими установами, розпізнавати номери ліній трамвая тощо. Завдяки універсальності, цим застосунком

також можуть скористатися інші люди. Запропонована система представляє комбінацію навушників, мереж, чіпів і додатків. Вся система підтримує навігацію та орієнтацію в просторі. Принцип дії заснований на використанні середовища змішаної реальності і бінауральних звуків. Поєднання цих двох технологій дозволяє створити простір, в якому

інформація про місцезнаходження чіпа в реальному світі перетворюється у віртуальній реальності на звуковий сигнал, що випромінюється із певного місця. Це дозволяє

розташувати чіп у просторі та підійти до нього ефективно й безпечно. Умовно можна говорити, що чіп «кличе» нас, і користувач слідує за його «голосом».

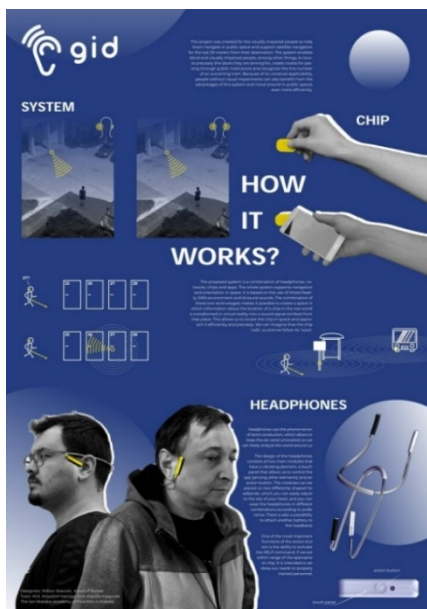

Рис. 6. Проєкт «GID – система підтримки навігації» (GID – The navigation supporting system) [5]. Автори: Wiktor Skawski, Krzysztof Nowak. Керівники: Krzysztof Namiga, Klaudia Kasprzak. The Jan Matejko Academy of Fine Arts in Kraków, 2020

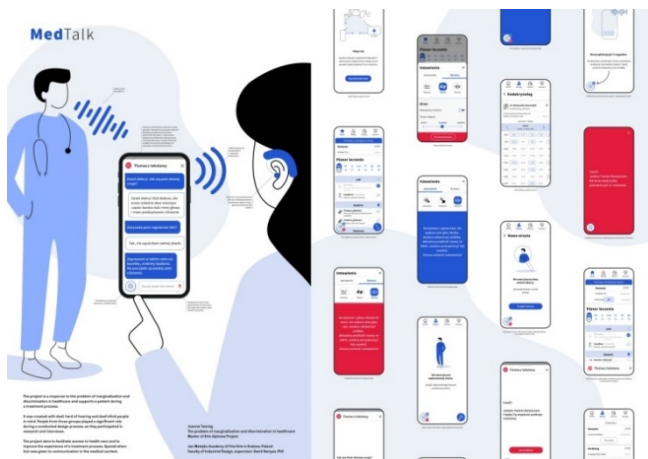

Рис. 7. Проєкт «Проблема маргіналізації та дискримінації в охороні здоров'я» (The problem of marginalisation and discrimination in healthcare) [5]. Автор: Joanna Twaróg. Керівник: Kamil Kamysz. The Jan Matejko Academy of Fine Arts in Kraków, 2020

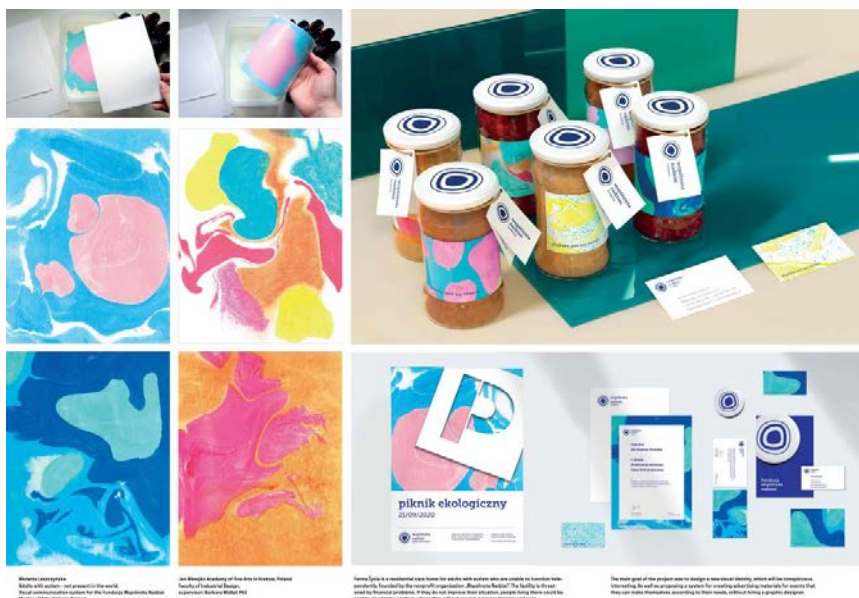

Рис. 8. Проєкт «Система візуальної комунікації для Fundacja Wspólnota Nadziei» (Visual communication system for the Fundacja Wspólnota Nadziei) [5]. Автор: Wioletta Leszczyńska. Керівники: Barbara Wiślak, Agnieszka Jucha-Kasperczyk. The Jan Matejko Academy of Fine Arts in Kraków, 2019/2020

Наступний проєкт (рис. 7) за задумом авторів має стати відповіддю на проблему маргіналізації та дискримінації в охороні здоров'я та підтримати пацієнта під час лікування.

Розрахований проєкт на глухих, слабочуючих і сліпоглухих людей. Пацієнти згаданої групи відігравали важливу роль у процесі проєктування, оскільки вони брали участь у дослідженнях та інтерв'ю. Проєкт має на меті полегшити доступ до медичної допомоги та покращити процес лікування, тому особливу увагу приділено комунікації в медичному контексті.

У наступному проєкті польських студентів досить яскраво проявляються сучасні тенденції універсального дизайну, зокрема спрямування на досягнення комерційного успіху. Так, дипломний проєкт магістра мистецтв «Система візуальної комунікації для Fundacja Wspólnota Nadziei», що розробила Wioletta Leszczyńska (рис. 8), цікавий тим, що містить практичну складову, котра проявляється у створенні нового візуального стилю для інтернатного будинку «Farma Życia». Цей будинок заснований некомерційною організацією «Wspólnota Nadziei» для дорослих з аутизмом, які не можуть жити самостійно. Для самозабезпечення і отримання певного прибутку організація утримує екологічну ферму, але спостерігається брак ідей щодо продажу врожаю у більших масштабах, тож існує загроза закриття закладу. Тому головною метою проєкту було розробити новий візуально-інформаційний стиль, який буде помітним, цікавим та сприятиме налагодженню комунікації із потенційними замовниками продукції. Авторка пропонує систему створення рекламних матеріалів для заходів, які люди можуть проводити самі відповідно до своїх потреб, не наймаючи графічного дизайнера. Так був розроблений новий логотип, серія плакатів, листівки, сайт і етикетки для продукції. Окрім цього авторкою запропоновано ще кілька ідей, головною метою втілення яких є

показати, що люди з аутизмом не поступаються звичайним, вони лише по-різному сприймають світ. І мистецтво тут сприяє знаходженню комунікації, коли за допомогою правильного методу можна разом створювати абсолютно унікальні роботи.

Висновки. У дослідженні визначено, як дизайнери різних напрямів – промислового, графічного, дизайну одягу створюють комунікаційний дизайн, що стає органічною частиною еволюції дизайну предметно-просторового середовища. Кожен із напрямів пропонує творчий шлях формування нових засобів інформаційної системи з урахуванням вимог людей із особливими потребами.

Так, дизайнерами одягу ХНТУ під час реалізації проєкту «Born to be» розглянуто інструментарій та алгоритми використання як самого костюма, так і процесу його дизайн-проєктування в соціальній, психологічній адаптації дітей та молоді з інвалідністю в суспільстві, налагодженню комунікації, у виявленні їх талантів, підвищенні впевненості, мотивації до активної життєвої позиції, а також в приверненні уваги громадськості на життя людей з особливими потребами. Втілений проєкт сприяє об'єднанню культури і традиції, що так необхідні для розвитку як регіону в цілому, так і кожній особливій дитині зокрема.

Студентами промислового дизайну ЧДТУ запропоновані системи візуально-інформаційних комунікацій для громадських будівель, а саме – навчальних закладів. Для організації візуально-інформаційного середовища студенти звертаються до сучасних технологій та пропонують поєднувати візуальні та тактильні методи передачі інформації. Сформована таким чином система візуальної комунікації, як можна бачити на проєктах, надає закладам специфічного колориту та готує реципієнтів до сприйняття інших систем зорової інформації.

Привернення уваги засобами графічного дизайну до проблем людей із порушеннями зору, слуху та налагодження комунікації між цими людьми і соціумом також показано на студентських проєктах. Під час детального мистецтвознавчого аналізу робіт розкрито механізм втілення творчої концепції та показано інструментарій, що було задіяно у цьому процесі.

Аналіз творчих робіт, виконаних студентами промислового дизайну Краківської академії образотворчих мистецтв ім. Яна Матейка (Польща), показав певну схожість підходів у вирішенні питань організації візуально-інформаційного середовища для

людей із особливими потребами. Зокрема звертає на себе увагу той факт, що до розробки проєктів залучаються ті групи людей, для яких ці проєкти і призначаються. Це прослідковується у проєктах «Проблема маргіналізації та дискримінації в охороні здоров'я» (Краків) та при розробці колекції одягу «Born to be» (Херсон).

Перспективним напрямом досліджень вважаємо виділення особливостей формування візуально-інформаційного середовища для людей із особливими потребами в умовах «нової інклюзії», спричиненої війною.

Література:

1. Азін В. О., Байда Л. Ю., Грибальський Я. В., Красюкова-Еннс О. В. Доступність та універсальний дизайн: навч.-метод. посіб. К. 2013. 128 с. URL: https://ud.org.ua/images/pdf/Dostupnist_ta_universalniy_dizayn.pdf (дата звернення: 25.05.2023).

2. Бабій Н., Чучук С. Системи візуальних комунікацій як інструмент трансформацій міського простору (на матеріалах міста Івано-Франківськ). *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія: Мистецтвознавство.* 2019. № 2 (вип. 41). С. 183–195. URL: https://www.researchgate.net/publication/343602621_Sistemi_vizualnih_komunikacij_ak_instrument_transformacii_miskogo_prostoru_na_materialah_m_Ivano-Frankivsk (дата звернення: 25.05.2023).

3. Гнатюк Л. Р., Кочка А. С. Вимоги до візуальних комунікацій у дизайні освітнього середовища. *Сучасні проблеми архітектури та містобудування.* 2017. Вип. 50. С. 33–40.

4. ДБН В.2.2-40:2018 Інклюзивність будівель і споруд. Основні положення. URL: <https://diam.gov.ua/normativno-pravovi-akti/derzhavni-budivelni-normi> (дата звернення: 25.05.2023).

5. Інклюзія: дизайн ідей. Міжнародна виставка-конкурс ідей/проєктів/макетів для осіб з особливими освітніми потребами: Каталог виставки. Черкаси. 2023. 76 с.

6. Кривуц С. В., Катріченко К. О. Дизайн-організація міського простору для осіб із

обмеженими фізичними можливостями. *Вісник ХДАДМ.* 2016. С. 33–36.

7. Міжнародна виставка-конкурс кафедри дизайну ЧДТУ «Інклюзія: Дизайн Ідей» відкривається в художньому музеї (відео). URL: <https://chdtu.edu.ua/news/item/16867-mizhnarodna-vystavka-konkurs-kafedry-dyzainu-chdtu-inkliuziadiyzain-idei-vidkrylasia-v-khudozhnomu-muzei-video> (дата звернення: 10.05.2023).

8. Прокопович Т. А. Кольорознавство і аспекти психологічного впливу в дизайні політичної реклами 2019 року. *Вісник ХДАДМ.* 2020. № 2. С. 21–26.

9. Склярєнко Н. В., Колосніченко М. В. Транспортна зупинка як візуально-динамічна система: способи проєктування візуальної динаміки. *Art and Design.* 2021. № 1 (13). С. 120–132. [10.30857/2617-0272.2021.1.11](https://doi.org/10.30857/2617-0272.2021.1.11)

10. Jenieson H. Visual Communication More Than Meets the Eye By Harry Jamieson More than Meets the Eye. Great Britain: Intellect Books, 2007. 133 p.

11. Meghan K. Visual Communication Design as a form of public pedagogy. *Australian Journal of Adult Learning.* 2015. Vol. 55 (3). P. 390–407.

References:

1. Azin, V. O., Baida, L. Yu., Hrybalskyi, Ya. V., Krasniukova-Enns, O. V. (2013). Dostupnist ta universalnyi dizayn: navch.-metod. posib. [Accessibility and universal design: educational-methodical manual]. Kyiv URL: https://ud.org.ua/images/pdf/Dostupnist_ta_universalniy_dizayn.pdf (Last accessed: 25.05.2023) [in Ukrainian].

2. Babii, N., Chuchuk, S. (2019). Systemy vizualnykh komunikatsii yak instrument transformatsii miskoho prostoru (na materialakh mista Ivano-Frankivsk) [Visual Communications Systems as a Tool for Urban Space Transformation (based on the materials of Ivano-Frankivsk)]. *Naukovi zapysky Ternopil'skoho natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni Volodymyra Hnatiuka. Seriya: Mystetstvoznavstvo – The Scientific Issues of Ternopil Volodymyr Hnatiuk National Pedagogical University. Series: Art Studies*, Vol. 2, (41), 183–195. URL: https://www.researchgate.net/publication/343602621_Sistemi_vizualnih_komunikacij/ak_instrument_transformacij_miskogo_prostoru_na_materialah_m_Ivano-Frankivsk (Last accessed: 25.05.2023) [in Ukrainian].
3. Hnatiuk, L. R., Kochka, A. S. (2017). Vymohy do vizualnykh komunikatsii u dyzaini osvithnoho seredovyschcha [Requirements to Visual Communications in Designing of Educational Environment]. *Suchasni problemy arkhitektury ta mistobuduvannia – Current Problems of Architecture and Urban Planning*, (50), 33–40 [in Ukrainian].
4. DBN V.2.2-40:2018 Inkluzyvnist budivel i sporud. Osnovni polozhennia [State Building Rules B.2.2-40:2018 Inclusivity of Buildings and Structures. Main Provisions]. URL: <https://diam.gov.ua/normativno-pravovi-akti/derzhavni-budivelni-normi> (Last accessed: 25.05.2023) [in Ukrainian].
5. Inkluziia: dyzain idei. Mizhnarodna vystavka-konkurs idei/proiektiv/maketiv dlia osib z osoblyvymy osvithnyimi potrebamy: Kataloh vystavky [Inclusivity: design of ideas. International exhibition-competition of ideas/projects/designs for people with special needs: Exhibition catalogue] (2023). Cherkasy. 76 p. [in Ukrainian].
6. Kryvuts, S. V., Katrichenko, K. O. (2016). Dydzain-orhanizatsiia miskoho prostoru dlia osib iz obmezhenymy fizychnymy mozhlyvostiamy [Designing urban space for people with physical limitations]. *Visnyk KhDADM – Bulletin of Kharkiv State Academy of Design and Arts*, Vol. 5, 33–36 [in Ukrainian].
7. Mizhnarodna vystavka-konkurs kafedry dyzainu ChDTU «Inkluziia: Dydzain Idei» vidkrylasia v khudozhnomu muzei (video) [International exhibition-competition of Design Chair of Cherkasy State Technological University (video)]. URL: <https://chdtu.edu.ua/news/item/16867-mizhnarodna-vystavka-konkurs-kafedry-dyzainu-chdtu-inkluziia-dyzain-idei-vidkrylasia-v-khudozhnomu-muzei-video> (Last accessed 10.05.2023)
8. Prokopovych, T. A. (2020). Koloroznavstvo i aspekty psykholohichnoho vplyvu v dyzaini politychnoi reklamy 2019 roku [Color science and aspects of psychological impact in designing political advertisement]. *Visnyk KhDADM – Bulletin of Kharkiv State Academy of Design and Arts*, Vol. 2, 21–26 [in Ukrainian].
9. Skliarenko, N. V., Kolosnichenko, M. V. (2021). Transportna zupynka yak vizualno-dynamichna systema: sposoby proiektuvannia vizualnoi dynamiky [Bus stop as a visual dynamic system: ways of the visual dynamic creation]. *Art and Design*, 1(13), 120–132 [in Ukrainian].
10. Jenieson, H. (2007). *Visual Communication More Than Meets the Eye* By Harry Jamieson More than Meets the Eye. Great Britain: Intellect Books. 133 p [in English].
11. Meghan, K. (2015). Visual Communication Design as a form of public pedagogy. *Australian Journal of Adult Learning*, 55(3), 390–407 [in English].

VISUAL-INFORMATIONAL COMMUNICATIONS OF THE INCLUSIVE ENVIRONMENT: DESIGN-EDUCATIONAL NARRATIVE

¹YAKOVETS I. O., ²CHEPELYUK O. V., ¹LUHOVSKYI O. F., ¹CHUHAI N. M.

¹Cherkasy State Technological University, Cherkasy, Ukraine

²Kherson National Technical University, Khmelnytskyi, Ukraine

Purpose: study of factors influencing formation of visual information communications of inclusive environment and determination of the role of design education in these processes.

Methodology. A systematic approach was used in the scientific research in order to achieve the purpose. This enabled to consider the dynamic transformations of visual information communications as a holistic phenomenon that forms a field for communication with the environment and people and is capable to adapt. In this study, adaptation is associated with formation of an inclusive environment. When

considering examples of practical activities, the analytical method was used, as well as the methods of figurative and stylistic analysis and comparative analysis.

The results. The study has shown what mechanisms are involved in the introduction of changes in the visual and information environment and what these processes are connected with. The scale of such changes is determined by a state policy based on developing of a course of ideological and cultural education of a society ready to perceive visual attitudes and capable of perceiving objects of the subject-spatial environment as a visual text. It is noted that there is a need to develop the design of an international sign language for establishing a "human-environment" communication in an inclusive space. It is a designer who has to deal with new challenges, a designer capable to distinguish visually significant forms and aware of the idea that all his activity is a kind of visualization. Therefore, at the stage of training in design educational institutions, a designer should develop visual attitudes and visual values. The way it could be implemented in practice has been demonstrated on the materials of works of design students of Cherkasy State Technological University, Kherson National Technical University and Jan Matejka Academy of Fine Arts in Krakow (Poland).

Scientific novelty. It is for the first time that works of Ukrainian and one EU country (Poland) representatives of design-education environment have been taken and considered in order to analyze practical experience in the field of visual information communication of an inclusive environment.

Practical significance. The study reveals design approaches for solving artistic tasks in developing visual information communication systems in an inclusive environment, providing for ergonomic components and resulting in creating of certain aesthetic characteristics of the objects designed.

Keywords: *visual communications; visual information communications; inclusive environment; design-education; subject-spatial environment.*

ІНФОРМАЦІЯ
ПРО АВТОРІВ:

Яковець Інна Олександрівна, д-р мист., професор, завідувач кафедри дизайну, Черкаський державний технологічний університет, ORCID 0000-0001-5069-5857, Scopus 57221094675, **e-mail:** innayakovets@ukr.net

Чепелюк Олена Валеріївна, д-р техн. наук, професор, завідувач кафедри дизайну, Херсонський національний технічний університет, ORCID 0000-0003-1677-5137, Scopus 23479446100, **e-mail:** elenachepelyuk@gmail.com

Луговський Олександр Федорович, к. мист., доцент, доцент кафедри дизайну, Черкаський державний технологічний університет, ORCID 0000-0003-4208-7805, Scopus 57221079134, **e-mail:** saga-al@ukr.net

Чугай Наталія Миколаївна, к. мист., доцент кафедри дизайну, Черкаський державний технологічний університет, ORCID 0000-0002-3292-9637, Scopus 58089293400, **e-mail:** natalichugai@hotmail.com

[https://doi.org/
10.30857/2617-
0272.2023.2.23](https://doi.org/10.30857/2617-0272.2023.2.23)

Цитування за ДСТУ: Яковець І. О., Чепелюк О. В., Луговський О. Ф., Чугай Н. М. Візуально-інформаційні комунікації інклюзивного середовища: дизайн-освітній нарратив. *Art and design*. 2023. №2(22). С. 278–289.

Citation APA: Яковець, І. О., Чепелюк, О. В., Луговський, О. Ф., Чугай, Н. М. (2023) Візуально-інформаційні комунікації інклюзивного середовища: дизайн-освітній нарратив. *Art and design*. 2(22). 278–289.